

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: “Jakoby” w dyskursie prasowym

Author: Aleksandra Krawuczka

Citation style: Krawuczka Aleksandra. (2019). “Jakoby” w dyskursie prasowym. W: A. Charciarek, A. Zych (red.), " Gatunki i style dyskursu publicznego w ujęciu konfrontatywnym " (S. 245-269). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Aleksandra Krawuczka

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Jakoby w dyskursie prasowym

Wstęp

Analizując dwa duże korpusy gazet anglojęzycznych obejmujące lata 1993–2005 Caroline CLARK (2010) stwierdza, że w perspektywie diachronicznej zauważalny jest znaczny wzrost liczbowy tzw. znaczników ewidencjalności, czyli wskazania źródeł pochodzenia wiedzy, na której oparł się autor artykułu prasowego. Wydawać by się mogło, że mamy tu do czynienia ze zjawiskiem chwalebny, podawanie bowiem źródeł informacji sugerować może, że autor dołożył wszelkich starań, by artykuł jego pióra zawierał treści prawdziwe. Niestety z punktu widzenia czytelnika prasy znaczniki ewidencjalności, które – jak stwierdza Clark – występują najczęściej w gazetach, to znaczniki niegwarantujące prawdy. Clark odnotowała bowiem wyraźny trend w kierunku tych elementów, które zwykło się nazywać „opartymi na pogłoskach” (ang. *hearsay*), oraz tych, które mają charakter spekulacji. Doskonałym przykładem znacznika ewidencjalności jest angielskie słowo *reportedly* (‘rzekomo/podobno’), które implikując plotkę lub też niezweryfikowane twierdzenie równocześnie sugeruje możliwość zaistnienia „alternatywnej” prawdy. Jest to swoisty zabieg dziennikarski, zabezpieczający autora tekstu przed konsekwencjami sformułowania pewnego sądu jako asercji. Jak pisze Clark – jest też niestety znakiem czasów: cięcia budżetowe w redakcjach gazet oraz presja na publikowanie wiadomości sensacyjnych lub skandalizujących zmuszają wielu dziennikarzy do pisania półprawd czy wręcz fikcji, w ten sposób wpisując się w obecny krajobraz wiadomości mętnych, ogólnikowych i mało konkretnych (DUGUID 2010). Przenosząc te spostrzeżenia na grunt prasy polskiej i rosyjskiej, można jednak spytać o to, czy tylko ekonomia jest czynnikiem odpowie-

działnym za nijakość wielu dzisiejszych wiadomości przyjmujących formę spekulacji. Fakt użycia wyrażen, takich jak: *rzekomo, podobno, jakoby* czy też *предположительно, мнимый, якобы*, można tłumaczyć jeszcze innymi względami, a mianowicie ich potencjałem znaczeniowym wystarczającym do insynuowania, imputowania i dyskredytowania, lecz również do podawania w wątpliwość ich prawdziwości. Można więc zadać pytanie o to, co w dyskursie prasowym polskim i rosyjskim miałyby być *jakoby*. By odpowiedzieć na to pytanie, analizie poddano dwa korpusy: języka rosyjskiego i języka polskiego. Analiza obejmowała zarówno kwestie składniowe i semantyczne, jak i jakościową ocenę treści objętych zakresem *jakoby* oraz *якобы*.

Ewidencjalność

Kategoria ewidencjalności jest kategorią rozpoznaną przez językoznawców stosunkowo niedawno, dopiero bowiem w roku 1911 (BOAS 1911), a nazwaną dopiero w roku 1957 przez Romana Jakobsona, któremu zawdzięczamy następującą definicję:

EnEns/Es evidential to prowizoryczna nazwa dla kategorii werbalnej, która uwzględnia trzy zdarzenia – wydarzenie-przedmiot narracji (En), akt mówienia (Es) oraz akt mówienia-przedmiot narracji (Ens). Nadawca informuje na podstawie cudzego raportu (cytat, tj. dowody ze słyszenia), snu (dowody z objawienia), domysłów (domniemane dowody) lub jego własnego wcześniejszego doświadczenia (dowód z pamięci)¹.

Joan L. BYBEE (1985: 184) przedstawia nieco ogólniejszą i bardziej pojemną definicję ewidencjalności, traktując jej wykładniki jako znaczniki czegoś, co dotyczy źródła informacji podanej w propozycji². Bardziej zawężone definicje proponują Lloyd ANDERSON (1986), dla którego wyrażenia te informują o rodzaju dowodu na twierdzenie faktualne, oraz Thomas WILLET (1988), który za tzw. *evidentials* uznaje te elementy języka, które wskazują na sposób uzyskania informacji stanowiącej podstawę asercji. Najpełniej-

¹ "EⁿE^{ns}/E^s evidential is a tentative label for the verbal category which takes into account three events – a narrated event (Eⁿ), a speech event (E^s), and a narrated speech event (E^{ns}). The speaker reports an event on the basis of someone else's report (quotative, i.e. hearsay evidence), of a dream (revelative evidence), of a guess (presumptive evidence) or of his own previous experience (memory evidence)." (JACOBSEN 1986: 4; JAKOBSON 1990).

² "Evidentials may be generally defined as markers that indicate something about the source of the information in the proposition." (BYBEE 1985: 184).

sze ujęcie ewidencjalności przedstawia natomiast Alexandra AIKHENVALD (2003: 1), dla której znaczniki takie wskazują zarówno fakt istnienia źródła, jak i rodzaj dowodu na pewną asercję.

Kategoria ta bywała w początkowym okresie jej funkcjonowania rozumiana jako podkategoria modalności, zwłaszcza epistemicznej. Jednak od czasu publikacji Jakobsona zyskała status kategorii niezależnej od modalności, choć należy pamiętać, że w wielu językach informacje na temat źródła informacji mogą być wskazywane przez czasowniki modalne, jak ma to miejsce np. w języku hiszpańskim (*deber de*) czy też niemieckim (*sollen*).

Ewidencjalność może być realizowana przez szereg środków językowych o różnym statusie. W niektórych językach ewidencjalność stanowi osobną kategorię gramatyczną, która jest systemowo zawarta w wypowiedzi. Wspomniana Aikhenvald podaje przykład języka zachodnich Apaczy, w którym postwerbalna parykuła *l̥q̥* oprócz pełnienia funkcji miratywnej niesie także znaczenie znacznika inferencji.

(3) Juse irida di-manika-nihka

Jose' football 3person.masculine.

singular-play RECENT.PAST.INFERRED

'Jose' played football (we infer it from visual evidence)' [dowód wzrokowy – AK]

(4) Juse irida di-manika-sika

Jose' football 3person.masculine.

singular-play RECENT.PAST.ASSUMED

'Jose' played football (we infer it from general knowledge)' [dowód inferencyjny – AK]

(5) Juse irida di-manika-pidaka

Jose' football 3person.masculine.singularplay-REC.P.REP

'Jose' played football (we were told)' [dowód ze słyszenia – AK]

AIKHENVALD (2006: 319)

Po przeciwnej stronie tego kontinuum mamy do czynienia z takimi językami, jak angielski czy polski, w których kategoria ewidencjalności wyrażana jest przysłówkami, partykułami lub zdaniami. W języku angielskim taką funkcję pełnią: *I hear that, I see that, I think that, alleged, stated, allegedly, reportedly, obviously* itp.

ANDERSON (1986: 274–5) przedstawił kilka cech charakterystycznych kategorii ewidencjalności dotyczących jej aspektu semantycznego i syntaktycznego: 1. Znaczniki ewidencjalności denotują pewnego rodzaju „uzasadnienie” twierdzenia nadawcy, określając, czy sąd nadawcy oparty jest na dowodzie bezpośrednim lub obserwacji, dowodzie i wnioskowaniu, wnioskowaniu z nieokreślonym dowodem, oczekiwaniu wynikającym z logiki, czy też dowód ma charakter wzrokowy, słuchowy itd.

2. Znaczniki ewidencjalności nie stanowią głównej predykcji zdania, a są jedynie dodawane w zdaniu do twierdzeń faktualnych O CZYMŚ innym.
3. Wskazywanie dowodu jest prymarnym znaczeniem znaczników ewidencjalności, a nie jedynie wnioskowaniem o charakterze pragmatycznym.
4. Znacznikami ewidencjalności są morfologiczne formy fleksyjne, klityki lub inne niezwiązane elementy syntaktyczne.
5. Znaczniki ewidencjalności występują zwykle w zdaniu *realis* (asercja), a nie *irrealis* (życzenia, hipotezy).
6. Znaczniki ewidencjalności rzadko są używane w sytuacji, gdy prawdziwość twierdzenia może zostać stwierdzona na podstawie bezpośredniej obserwacji nadawcy i odbiorcy.
7. Znaczniki ewidencjalności zwykle pomija się, gdy nadawca uczestniczył w zdarzeniu i ma bezpośrednią wiedzę na ten temat.

O ile badacze ewidencjalności zgadzają się z tezami sformułowanymi w punktach 1–3, o tyle nie ma pełnej zgody co do stopnia prawdziwości tez przedstawionych w punktach 4–7. AIKHENVALD (2004) podaje przykład języka grupy etnicznej Tuyuca, w którym uczestnictwo nadawcy w zdarzeniu nie zwalnia go z obowiązku podania źródła informacji.

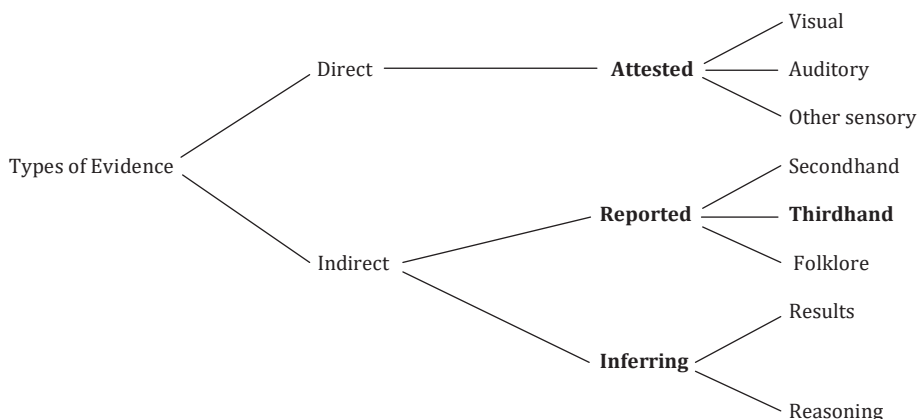
Modelowa już dzisiaj typologia zaproponowana przez AIKHENVALD (2004, 2006) zawiera dwie klasy znaczników:

- 1) pośredniości („typ I”),
- 2) wyrażenia ewidencjalne („typ II”).

Klasa pierwsza obejmuje środki językowe wskazujące na istnienie lub nieistnienie dowodów na dane twierdzenie, przy czym rodzaj dowodu nie jest określony. W obrębie klasy drugiej znajdują się znaczniki określające rodzaj dowodu, tzn. czy dowód pochodzi z obserwacji wzrokowej, ze słyszenia czy też ze spekulacji.

Prezentowane są jeszcze bardziej złożone typologie, które przyjmując definicję znaczników ewidencjalności jako znaczników źródła informacji, proponują uwzględnienie nie tylko źródła informacji, lecz również typu dostępu do informacji i subiektywnej strategii przedstawienia sytuacji (TOURNADRE, LAPOLLA 2014). Ich dokładne omówienie wychodziłoby jednak znacznie poza ramy niniejszego artykułu.

W niniejszym szkicu interesuje nas tylko jeden z podtypów wyrażen ewidencjalnych. W typologii WILLETA (1988) byłby to typ *Indirect/Reported* (zob. ryc. 1).

Ryc. 1. Typologia znaczników ewidencjalności (WILLET 1988)

Tymczasem w klasycznej typologii znaczników ewidencjalnych wyróżnionych przez Aikhenvald były to typ w obrębie grupy drugiej. Przyjmuje się, że grupa ta obejmuje następujące kategorie:

1. świadek vs. nie-swiadek,
2. dowód z pierwszej/drugiej/trzeciej ręki,
3. dowód sensoryczny
 - wzrokowy vs. niewzrokowy (słuchowy, zapachowy itd.),
4. ewidencjalność inferencyjna,
5. ewidencjalność referująca:
 - oparta na pogłoskach,
 - cytowanie,
6. przypuszczenie.

Interesujący nas podtyp to ewidencjalność referująca oparta na pogłoskach – w literaturze anglojęzycznej nazywana *reportative* i/lub *hearsay* – i wyrażana takimi określeniami jak *jakoby* czy *rzekomo*. Należy podkreślić raz jeszcze, że ewidencjalność realizowana jest w interesujących nas językach jedynie leksykalnie i nie występują żadnego rodzaju środki morfologiczne służące zaznaczaniu źródła informacji czy też sposobu jej uzyskania.

Ewidencjalność w języku polskim

Ewidencjalność w języku polskim była już obiektem badań. Sam termin „ewidencjalność” pojawia się właściwie w odniesieniu do języka polskiego w pracach Björna WIEMERA (2005, 2006), Magdaleny ŻABOWSKIEJ (2006, 2008) oraz Beaty GURAJEK (2010). Nie oznacza to jednak, że zjawiska dziś

rozumiane jako obejmujące kategorię ewidencjalności nie były poddawane już wcześniej refleksji językoznawczej. Wśród licznych prac analizujących problematykę modalności epistemicznej i warunków prawdziwości zdań, a tym samym w pewnym stopniu ewidencjalności, znajdują się prace Jerzego BRALCZYKA (1978), Magdaleny DANIELEWICZOWEJ (2002), Macieja GROCHOWSKIEGO (1986), Danuty RYTEL (1982), Marzeny STĘPIEŃ (2008, 2010) czy też Anny WIERZBICKIEJ (1969, 1971).

Za bardzo wnikliwe studium ewidencjalności w języku polskim uznać należy pracę opublikowaną w języku angielskim przez Beatę GURAJEK (2010), w której autorka przedstawia szereg typów ewidencjalności i sposobów jej realizacji. Wyniki jej analiz zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Typy ewidencjalności w języku polskim (GURAJEK 2010: 103–104)

Evidentiality Type		Representations in Polish
Indirect	Inferred	<ol style="list-style-type: none"> Subject-perceiver verb: <ul style="list-style-type: none"> – imperfective: <i>widzieć, słyszeć, czuć</i> (followed by a <i>że</i>-clause with perfective verb) – perfective: <i>zobaczyć, usłyszeć, poczuć</i> (followed by a <i>że</i>-clause with perfective verb) subject-percept verbs: <i>wyglądać, brzmieć, smakować, pachnieć</i> (followed by and an adverb ; followed by <i>jak</i> + noun phrase; a finite <i>jakby</i>-clause) predicative verbs: <i>widać, słychać, czuć</i> (followed by a finite <i>że</i>-clause) phrase <i>być w dotyku</i> particle <i>widocznie</i> adverb <i>wyraźnie</i> expressions <i>zdawać się, wydawać się</i> modal verb <i>musieć</i>
	Assumptive	<ol style="list-style-type: none"> verb <i>być</i> in the future (modal meaning) modal verb <i>musieć</i> modal particles <i>pewnie</i> modal adverb <i>prawdopodobnie</i>
	Reported	<ol style="list-style-type: none"> subject-perceiver verbs: <ul style="list-style-type: none"> – perfective: <i>widzieć, słyszeć, czuć</i> (third person subject) – imperfective: <i>zobaczyć, usłyszeć, poczuć</i> (third person subject) subject-percept verbs: <i>wyglądać, brzmieć, smakować, pachnieć</i> and phrase <i>być w dotyku</i> (in the past tense) predicative verbs: <i>widać, słychać, czuć</i> (noun phrase complementation) reported speech (reference to concrete source of evidence) expression <i>czyimś zdaniem</i> preposition <i>według</i>
	Hearsay	<ol style="list-style-type: none"> particles <i>podobno, ponoć, rzekomo, niby</i> expression <i>mówi się</i> modal verb <i>mieć</i>

Wyniki analizy Gurajek wyraźnie wskazują na brak gramatycznych wykładników ewidencjalności w języku polskim. Równocześnie potwierdzają istnienie znaczników ewidencjalności we wszystkich poznanych dotychczas językach. Język polski wykorzystuje w tym celu głównie znaczniki leksykalne: czasowniki, czasownik modalny *mieć*, przysłówki, takie jak *prawdopodobnie* czy *wyraźnie*, przyimki, np. *według*, partykuły, w tym interesujące nas tu *jakoby*, które wyraża ewidencjalność referującą opartą na pogłoskach.

Język rosyjski dysponuje równie licznymi środkami wyrażania ewidencjalności określanej w języku rosyjskim terminem *эвиденциальность* lub *засвидетельствованность*, w tym wyrażeniami ewidencjalności referującej opartej na pogłoskach, zwanej *пересказывательность*. Żana IVANOVA (2011: 1) definiuje te pojęcia i relacje pomiędzy nimi w sposób następujący:

Эксплицитно выраженные показатели источника информации, типа *мол, де, дескать* и *якобы* в современной лингвистике относятся к категории **пересказывательности**. Пересказывательность выделяется в качестве подкатегории в рамках **эвиденциальности**, или категории засвидетельствованности. Языковые единицы, выражающие категорию эвиденциальности, называют **эвиденциалами**, или маркерами эвиденциальности.

Językowe środki wyrażania ewidencjalności w języku rosyjskim, podobnie jak w języku polskim, mają charakter głównie leksykalny (zob. ЛЕВОНТИНА 2010). IVANOVA wyróżnia następujące typy:

- (1) **глаголы речи** (*verba dicendi*), именующие речевое действие;
- (2) **предложно-именные конструкции** типа *по словам, по мнению*, выражающие источник передаваемой информации;
- (3) **имена** типа *сообщение, слух*, являющиеся номинацией высказывания или текста [...];
- (4) **предикаты** с семантикой **восприятия и получения** информации типа *стало известно, слышал, узнал*;
- (5) **частицы** *мол, дескать, якобы* – лексические маркеры пересказывательности;
- (6) **презумпция незасвидетельствованности** события.

W dalszej części skupię się na kategorii (5), a w szczególności na leksemie *якобы* oraz na polskim *jakoby*.

Jakoby i *якобы* jako znaczniki ewidencjalności

Rozważając wcześniejsze stwierdzenia na temat relacji pomiędzy wyrażeniami epistemicznymi a wyrażeniami ewidencjalnymi (WIEMER 2006), ŻABOWSKA (2008) przedstawia kilka eksplikacji partykuły *jakoby*, które pojawiły się w piśmiennictwie polskim. WIERZBIČKA (1969) analizuje tę partykułę następująco:

jakoby – nie sądz, że ja to mówię; wątp (= 1. sądzę, że nie wiesz, 2. sądz, że nie)

Późniejsza reprezentacja semantyczna zaproponowana przez WIERZBIČKĄ (1971) przyjmuje nieco inny kształt:

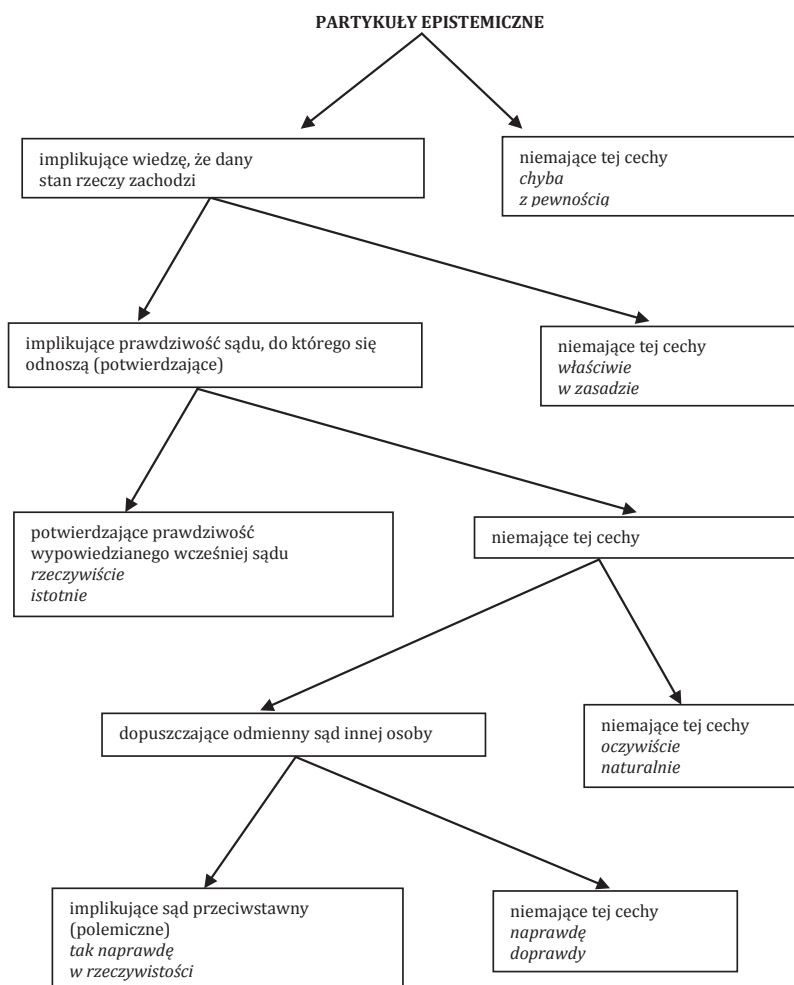
jakoby S jest P = 1) wiedz, że S jest P; 2) nie sądz, że ja to mówię; 3) wątp.

WIEMER (2006) postuluje wspólną reprezentację dla *rzekomo* i *jakoby*:

rzekomo/jakoby P:

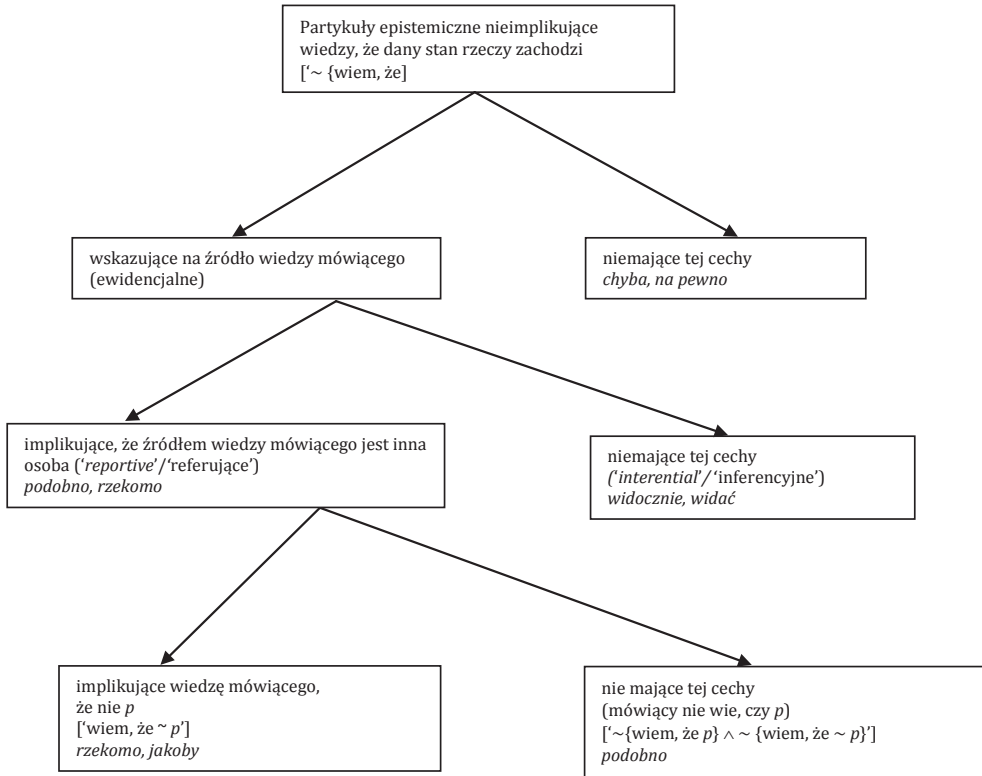
- a) I want to say what someone else says (= reportative component)
- b) I say: P
- c) I don't say I know that P (epistemic component, "agnostic" stance)
- d) I think that other people can think the same
- Implies (e): I think that P might be not true (epistemic, non-cancellable)

Żabowska zwraca uwagę na obecność komponentu epistemicznego w niektórych z przytoczonych eksplikacji i proponuje, by uznać wyrażenia ewidencjalne za podklasę partykuł epistemicznych. W konsekwencji proponuje następujący schemat klasyfikacji przedstawiony na ryc. 2.

Ryc. 2. Klasyfikacja partykuł epistemicznych (ŻABOWSKA 2008: 385)

Druga z proponowanych przez ŻABOWSKĄ (2008) klasyfikacji dotyczy partykuł nieimplikujących wiedzy mówiącego (ryc. 3). To właśnie tu odnajdujemy interesujące nas *jakoby*.

Ryc. 3. Klasyfikacja partykuł epistemicznych nieimplikujących wiedzy (ŻABOWSKA 2008: 385)

Z ryc. 3 wynika, że kluczowym elementem znaczeniowym *jakoby*, oprócz wskazania źródła wiedzy i implikowania, że źródłem wiedzy jest inna osoba, jest komponent ['wiem, że ~ p'].

Nieco inaczej ten składnik określają językoznawcy rosyjscy analizujący *якобы*. Dostrzegają bowiem różnice pomiędzy *якобы* a *мол* oraz *декабрь*, lecz podkreślają raczej element wątpliwości i dystansowania się od prawdziwości twierdzenia cytowanego niż element wiedzy o jego nieprawdziwości:

Специального рассмотрения требует частица **якобы** (болг. **уж**). В ее семантике содержится ярко выраженная (сниженная) оценка достоверности, входящая в модусную рамку актуального высказывания. Говорящий выражает отношение не прямо к положению дел, а прежде всего к высказыванию о нем, т.е. к чужой его интерпретации. Употребление частицы в сочетании с вводящим глаголом формирует конструкцию с косвенной передачей речи (примеры 10, 11); исследователи отмечают, что *якобы* имеет существенное отличие от

мол и дескать – «якобы несовместимо с прямой речью, оно связано с передачей чужой речи скорее *de re*, а не *de dicto*» [Левонтина 2010]. При самостоятельном употреблении, когда в контексте нет других указаний на речевое действие, частица *якобы* без сомнения функционирует как маркер пересказывательности, но отличается специфическим поведением в высказывании по сравнению с рассматриваемыми выше показателями источника информации *мол* и *дескать*.

IVANOVA 2011: 4–5

W podobny sposób – to znaczy przywołując element dystansowania się – definiują znaczenie *jakoby* GROCHOWSKI, KISIEL i ŻABOWSKA (2014). Klasyfikują tę partykułę w grupie referujących partykuł epistemicznych wraz z *podobnie*, *podobno*, *ponoć*, *rzekomo*. Dla całej tej podklasy proponują definicję uznającą występujące w niej elementy za:

- 1) jednostki związane z kwestią zasadniczą dla mówienia – z episteme, ze świadomością własnego (i często cudzego) stanu wiedzy;
- 2) jednostki wyrażające dystans względem treści czyjejs wypowiedzi (gniazda *h*), co eksplikują jako: „nadawca, mówiąc o tym, co ktoś inny powiedział, że *r*, mówi, że nie wie niczego takiego, co wiedząc, byłby gotów powiedzieć, że *r*”.

Element znaczeniowy określanej jako „świadomość własnego stanu wiedzy” powoduje, że zakres użycia polskiej partykuły *jakoby* i rosyjskiej *якобы*, choć niezwykle szeroki, podlega jednak pewnym ograniczeniom. Partykuły te występują w zdaniach oznajmujących:

Niektóre media sugerują, jakoby ostre wypowiedzi holenderskiego selekcjonera miały spowodować rozwiązanie z nim kontraktu.

[...] заявил «Известиям», что совместная операция против чеченских и арабских боевиков, засевших в Панкисском ущелье Грузии, «практически готова» и якобы «отмашка» может быть дана в любой момент.

Niemożliwe jest natomiast użycie tych partykuł w pytaniach rozstrzygnięcia, w zdaniach warunkowych i wypowiedziach z rozkaznikiem. GROCHOWSKI, KISIEL i ŻABOWSKA (2014) stwierdzają również możliwość występowania *jakoby* zamiast wymaganego przez nadrzędny predykat segmentu *że*. Tego typu zdania odnotowano zarówno w języku polskim, jak i w rosyjskim:

[...] dzieją się jakieś dziwne wolty, które sugerują, jakoby Niemcy też byli ofiarami wojny.

[...] говорят, якобы он умер.

Należy też zwrócić uwagę na fakt, że *jakoby* może współwystępować z *że*, np.:

Po tym, jak 15-letnia Paulina poskarżyła się pedagog szkolnej, że *jakoby* jest molestowana przez wujka [...].

Касьянов взял ситуацию под контроль, но наши местные власти ему пишут, что *якобы* коттедж, который нам хотят передать, еще не достроен, что *якобы* к нему еще коммуникации надо подвести и так далее [...].

Materiał badawczy

Dla potrzeb niniejszej analizy wykorzystano dwa korpusy językowe. W przypadku języka polskiego był to Narodowy Korpus Języka Polskiego (NKJP) ograniczony do podkorpusu obejmującego parametry: prasa/dziennik/tygodnik/miesięcznik/inne (około 240 milionów słów), a dane dotyczące języka rosyjskiego uzyskano z korpusu NEWS-RU o wielkości około 70 milionów wyrazów, obejmującego teksty z kilku ważniejszych gazet rosyjskich z lat 2001–2004 (<http://corpus.leeds.ac.uk/ruscorpora.html>). W przypadku obu korpusów możliwe było zastosowanie tzw. kolokatora, dzięki któremu ustalono typowe kolokacje badanej partykuły w języku polskim i rosyjskim. Dla języka polskiego konkordancje uzyskano dzięki wyszukiwarce korpusowej PELCRA. W wyniku analizy uzyskano 2 339 akapitów zawierających słowo *jakoby* oraz 988 wystąpień *якобы* (wartość odcięcia ustalono na poziomie 1 000). Tak uzyskane dane pozwalają stwierdzić, że polskie *jakoby* występuje w przybliżeniu raz na 100 000 słów, a rosyjskie *якобы* raz na 71 000 słów. Wskazuje to na nieco częstsze użycie tej partykuły w rosyjskiej prasie, co wynikać może z wielu przyczyn, takich jak wspomniane wcześniej różnice o charakterze syntaktycznym, zasób wyrażen synonimicznych lub bliskoznacznych (*слышно, будто, будто бы, говорят, ходят слухи, прошел слух, по слухам, считается, мол, дескать* vs. *niby, попоц, певние, jakby, ничьм, jak słyhać, rzekomo, jak mówi, jak się zdaje, zapewne, bodaj, jak gdyby, jak mówią, jak powiadają, bodajże* itp.) lub też różnic w podejściu dziennikarskim do informacji i jej źródeł.

Etyka pracy dziennikarskiej

Działalność dziennikarska obwarowana jest rozlicznymi przepisami zarówno natury ogólnej, jak i branżowej. W większości krajów zasady pracy dziennikarskiej określane są często w kodeksach etyki dziennikarskiej. Choć w Polsce działalność tę reguluje kilka aktów, wszystkie z nich zwracają uwagę na takie elementy, jak wymóg prawdziwości, uczciwości, dokładności w przekazywaniu informacji oraz ograniczania się do uczciwych metod zbierania informacji. Kodeks Etyki Dziennikarskiej SDP (<http://sdp.pl/s/kodeks-etyki-dziennikarskiej-sdp>) uznaje, że:

1. Informacje należy wyraźnie oddzielać od interpretacji i opinii.
2. Informacje powinny być zrównoważone i dokładne, tak by **odbiorca mógł odróżnić fakty od przypuszczeń i plotek**, oraz powinny być przedstawiane we właściwym kontekście i opierać się na wiarygodnych i możliwie wielostronnych źródłach [podkr. – AK].

Podobne stanowisko określone zostało w Dziennikarskim Kodeksie Obyczajowym (<http://www.dziennikarzerp.pl/wp-content/uploads/2010/06/kodeks.pdf>), w którego tekście odnajdujemy następujący fragment:

Podstawowym obowiązkiem etycznym dziennikarza jest poszukiwanie i publikowanie prawdy. Niedozwolone jest manipulowanie faktami. Komentarz własny czy hipotezy autora powinny być wyraźnie oddzielone od informacji. W sytuacjach konfliktowych obowiązuje szczególna staranność w dotarciu do źródeł informacji wszystkich stron sporu.

Zasady etyki dziennikarskiej w Rosji są bardzo podobne. Wśród licznych kodeksów etycznych znajduje się Kodeks Etyki Zawodowej Dziennikarzy (http://ethicnet.uta.fi/russia/code_of_professional_ethics_of_russian_journalist), w którym podkreśla się, że:

[...] [dziennikarz] rozpowszechnia i komentuje jedynie informacje, o których wiarygodności jest przekonany i których źródło jest mu dobrze znane. Zrobi wszystko, co w jego mocy, aby uniknąć wyrządzenia krzywdy którejkolwiek stronie ze względu na niekompletność lub niedokładność informacji, celowe ukrywanie ważnych społecznie informacji lub rozpowszechnianie informacji uznanych za fałszywe³.

³ “[...] disseminates and comments only information of whose reliability he is convinced and the source of which is well known to him. He will do his utmost to avoid damage to any party due to its incompleteness or inaccuracy, deliberate concealment of socially important information or dissemination of information known to be false.”

Dodaje się ponadto, że obowiązkiem dziennikarza jest oddzielanie faktów od opinii i spekulacji bez konieczności pozostawiania neutralnym. *Jakoby/якобы* jest wyrażeniem niezwykle użytecznym w tym zakresie. Jego semantyka umożliwia bowiem dziennikarzowi podanie informacji, zwykle bez precyzyjnego określenia autora/źródła, z wyraźną sugestią dystansowania się wobec jej treści czy wręcz zaprzeczenia jej prawdziwości.

Kolokacje *jakoby/якобы* w języku prasowym

Spośród najczęściej występujących w korpusie polskim kolokacji *jakoby* należy zwrócić przede wszystkim uwagę na kolokacje czasownikowe, tj. relacje pomiędzy czasownikiem a zdaniem zależnym wprowadzanym przez *jakoby*. Do grupy tej zaliczyć trzeba najliczniej reprezentowane *zaprzeczyć/zaprzeczać, sugerować, zdementować, twierdzić, stwierdzić, kwestionować, powiedzieć, wiedzieć, wskazywać, dotyczyć, donieść, mieć, być*, np.:

[...] i zaprzeczyłem tym prasowym insynuacjom i zaprzeczyłem jakoby mecz przebiegał w niesportowej atmosferze [...]

[...] który uchodził za bardzo przywiązane do papieża, choć po zamachu Agcy 13 maja dementował, jakoby osłaniał Jana Pawła własnym ciałem przed kulami Turka [...]

[...] dzień wcześniej „Niezawisimaja gazeta” doniosła, jakoby GRU podlegało lub było inaczej związane ze Służbą Wywiadu Zagranicznego (SWR) za Jelcyna [...]

Język rosyjski dopuszcza wprawdzie konstrukcje składniowe *czasownik + якобы*, np.:

[...] присутствии журналистов товаровед стал все *отрицать, якобы* крыс здесь не бывает. Но два прилавка – на видео и наяву [...]

[...] трастно принялся доказывать способность России обеспечить безопасность таких объектов и *опровергать якобы* бытующее в США [...]

– w badanym korpusie są one jednak bardzo rzadkie. Z tej też przyczyny nie występują praktycznie jako lewostronne kolokaty *якобы*. Stwierdzono ich występowanie jedynie z czasownikiem *говорить*:

Говорят, якобы было выведено 500 миллионов рублей из оборота «Мосэнерго». Это бред, и никакого [...]

[...] слан Гантамиров потом оправдывался перед родными, говорил, что якобы не знал адреса кузена. Такое оправд [...]

oraz w konstrukcji, gdzie zdanie podrzędne wprowadzone jest jako rodzaj cytatu:

[...] лись с Примаковым. Но его окружение это отрицает: якобы Евгений Максимович лишь поздравлял Сергея [...]

Znacznie częściej realizowana jest konstrukcja *czasownik + o том, что якобы*:

Во властных кабинетах даже стали говорить о том, что якобы есть некий долгосрочный план маргинализации КИРФ и создания на ее базе аналога среднестатистической западной социал-демократической [...]

W korpusie prasowym języka polskiego w grupie czasowników najliczniej reprezentowane są *verba dicendi*, takie jak *zaprzeczyć, zdementować, sugerować, twierdzić, donieść*. Ich wysoka frekwencja potwierdza wcześniejszą obserwację, że *jakoby* związane jest z kwestią zasadniczą dla mówienia, czyli wiedzą.

Diana zaprzeczała, якобы brała udział w jej przygotowaniu.

Dyrektor jednak dementuje, якобы udzielał jakichkolwiek informacji o ofercie cenowej.

[...] telewizyjna „Panorama” doniosła, якобы minister Andrzej Milczanowski oświadczył prezydentowi, że [...]

Świadkowie zatrzymania Lesława P. twierdzą, якобы ten miał się odgrażać policjantom, że „w Legnicy nikt mu nie... podskoczy”.

Nie może więc dziwić fakt, że w języku polskim równie licznie reprezentowane są rzeczowniki czy ogólniej – frazy nominalne, oznaczające jednostki wypowiedzi: ich formę czy też funkcję rozumianą jako siła illokucyjna aktu mowy, np. *głos, sugestia, zaprzeczenie, informacja, stwierdzenie, twierdzenie* lub konstrukty myślowe: *pogląd, teoria, teza*:

Pomysł przepadł jednak w głosowaniu, a Łączak usłyszał sugestię, якобы miał być zainteresowany przejęciem „Mięsnych”.

Docierają do mnie sygnały, jakoby tylko miasto Siemiatycze finansowało prace w ulicy Bartosza Głowackiego.

Wśród dębickich funkcjonariuszy nieodosobniony jest pogląd, jakoby znajomości z dawnych lat przydały się w trudnych dla syna chwilach.

Chociaż tego typu konstrukcje występują w korpusie języka rosyjskiego, częściej jednak znajdujemy konstrukcje wymagające *o том, что*:

Заявление российского посольства в Луанде о том, что Ан-12 якобы «был зафрахтован властями провинции Мошико и выполнял чартерный рейс [...]»

Министр юстиции ФРГ Герта Дойблер-Гмелин (СДПГ) опровергла сообщения о том, что она, якобы, сравнила президента США [...]

Но вчера появилась информация о том, что якобы Власов станет лишь вице-президентом «АЛРОСА», а главой компании назначат первого вице-президента республики.

[...] а тихий Висенте Дель Боске непонятно чего ради городил всякие глупости о том, что якобы Зидану место в основе [...]

Все чаще и чаще по нашим СМИ раздаются голоса о том, что якобы Масхадов готов к переговорам с руководством России.

[...] владельцем «Общей газеты», пошли разговоры и домыслы, что якобы я буду редактором этой газеты [...]

Wiele z nominalnych kolokatów *jakoby* zawiera w sobie znaczenie wartościujące w odniesieniu do stopnia pewności wiedzy lub wręcz prawdziwości sądu. Takie znaczenie można wyróżnić w leksemach *stereotyp, plotka, spekulacja, mit*:

[...] tymczasem w Zakopanem pojawiły się plotki, jakoby ostatnie dwa pożary przy Krupówkach były właśnie skutkiem niezapłaconych haraczy.

[...] co uderza w upowszechniony u nas stereotyp, jakoby był po prostu knajpianym bajdułą.

Autorzy opracowania twierdzą, że te dane „powinny obalić mit”, jakoby większość przedsiębiorstw upadała w ciągu pierwszych pięciu lat [...]

Trener AC Milan, Carlo Ancelotti zaprzeczył spekulacjom, jakoby miał zgodzić się na obniżkę płacy w zamian za [...]

Wyrażenia wartościujące tego typu w korpusie rosyjskim są nieczęsto spotykane:

Встреча прошла наедине, но сам факт ее проведения дал основания для новых **спекуляций**: якобы глава государства «отнесся к планам чукотского лидера с пониманием» [...]

W korpusie języka polskiego – w przeciwieństwie do korpusu języka rosyjskiego – pojawia się też bardzo często rzeczownik *prawda*, ale występuje on jedynie w konstrukcjach negatywnych. Fakt ten raz jeszcze świadczy o tym, że propozycja występująca w zdaniu podrzędnym jest oceniana przez nadawcę jako fałszywa lub co najmniej niekoniecznie prawdziwa:

Więc nie jest prawdą, jakoby nie w każdej aptece można było zaopatrzyć się w ww. pieluchomajtki.

Wbrew twierdzeniom części protestujących nie jest prawdą, jakoby pracownicy załóg interwencyjnych nie byli wyposażeni w odpowiednie środki ochrony osobistej.

Można przeczytać, że nie jest prawdą, jakoby pracownicy szpitala nie byli indywidualnie informowani o zmianie warunków pracy i płacy, oraz że [...]

[...] nie jest bowiem prawdą, jakoby stan wojenny miał uterować drogę do Okrągłego Stołu.

Podane przykłady ilustrowały użycie kolokatów lewostronnych *jakoby*. Kolokaty prawostronne nie są tak łatwo wyróżnialne, ponieważ *jakoby*, jak pisze Grochowski, może być użyte w *dictum* tematycznym (*Ten jakoby szczęśliwy człowiek popełnił samobójstwo*), a to otwiera wręcz nieskończone możliwości. Niemniej jednak do grupy powtarzających się w korpusie sekwencji zaliczyć można:

Jakoby rząd/ktoś/doszło/miało/państwo/spółka/poseł/pozwana/miał/dowód/brać/udział/brać/pieniądze/istniał/został/Polska/sejm/prezes/pani/gmina/człowiek/fakt/prezydent ministerstwo

[...] który „zawinił” rozmowami z dziennikarzami BBC, co zaowocowało doniesieniami, jakoby rząd Blaira rozmyślnie naciągał informacje o zbrojeniach [...]

Przez chwilę pojawiła się pogłoska, jakoby Urząd Miasta planował rozbiórkę wałów ze względu na brak odpowiedniej dokumentacji.

Prezes zdecydowanie zaprzeczył, jakoby spółka miała jakiegokolwiek trudności finansowe.

[...] kongresmanów z pewnością przeczytało artykuł w „Washington Times” sprzed dwóch dni o tym, jakoby Polska sprzedała czołgi do Iranu.

[...] albo nie istnieją, albo kategorycznie zaprzeczyły, jakoby miały z tymi wpłatami coś wspólnego.

Widoczne jest natomiast, że kolokaty te są w zasadzie frazami nominalnymi odnoszącymi się do szeroko pojętych instytucji: spółka/poseł/pozwana/Polska/sejm/prezes/pani/gmina/człowiek/prezydent/ministerstwo.

Frazy czasownikowe, do których odnosi się *якобы*, obejmują wyrażenia typu egzystencjalnego: *być, istnieć, zostać* lub modalne (*mieć*).

W korpusie prasowym języka rosyjskiego NEWS-RU prawostronne kolokaty (1R) nominalne i czasownikowe ułożone są hierarchicznie ze względu na wskaźnik t-score, co przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Kolokacje prawostronne *якобы* (1 wyraz na prawo) w NEWS-RU

Kolokacja (1wyraz na prawo)	Częstość	T score
якобы иметь	165	12.46
якобы быть	174	9.03
якобы находить	61	7.20
якобы готовить	51	6.99
якобы иметься	46	6.68
якобы получать	52	6.30
якобы существовать	41	6.13
якобы закладывать	35	5.85
якобы собирать	32	5.32
якобы обнаруживать	29	5.17
якобы давать	34	4.98
якобы являть	30	4.91
якобы проводить	32	4.88
якобы вести	26	4.61
якобы видеть	25	4.61
якобы нарушать	22	4.58
якобы происходить	27	4.57
якобы сделать	27	4.46
якобы совершенный	20	4.43

Badanie kolokacji *якобы* przy zakresie dwuwyzrazowym (2 wyrazy na prawo od *якобы*) przyniosło wyniki zestawione w tabeli 3.

Табела 3. Kolokacje prawostronne *якобы* (2 wyrazy na prawo) w NEWS-RU

Kolokacja (1wyraz na prawo)	Частота	T score
якобы ~~ иметь	179	13.01
якобы ~~ быть	249	12.30
якобы ~~ место	145	11.60
якобы ~~ находить	71	7.86
якобы ~~ получать	64	7.18
якобы ~~ готовить	52	7.06
якобы ~~ иметься	50	6.97
якобы ~~ он	106	6.32
якобы ~~ существовать	42	6.21
якобы ~~ давать	46	6.05
якобы ~~ собирать	38	5.86
якобы ~~ закладывать	35	5.85
якобы ~~ обнаруживать	36	5.80
якобы ~~ они	78	5.67
якобы ~~ являть	37	5.57
якобы ~~ должен	40	5.38
якобы ~~ проводить	37	5.36
якобы ~~ вести	33	5.31
якобы ~~ происходить	33	5.18

Jak można zauważyć, większość kolokatów *якобы* na prawo od tego wyrazu to czasowniki o podobnym znaczeniu jak w języku polskim, tj. czasowniki egzystencjalne *существовать*, *происходить*, *быть*, *иметь*. Kolokacje nominalne przyjmują anaforyczne formy zaimkowe *он*, *они*. Kolokacje te ilustrują zdania:

Воронин говорил о неких «имперских амбициях», которые якобы еще существуют в отношениях между суверенными государствами и должны исчезнуть.

Гомозовой была озвучена совсем иная информация: старый аппарат якобы находился в неисправном состоянии, врачи ошибок не допускали.

[...] целые команды «плакальчиков», голосащих о якобы происходящих на Северном Кавказе нарушениях прав человека.

[...] что нужно сместить нынешнее правительство в Ираке, потому что оно якобы является недемократическим.

[...] появление бен Ладена в телеэфире (пленка якобы была похищена из архива «Аль – Джазиры») произошло 13 декабря на канале CNN: тогда террорист в беседе с саудовским шейхом [...].

Aspekt aksjologiczny zdań *jakoby/якобы* w języku prasowym

Jedno z wielu pytań, które można zadać, analizując funkcjonowanie *jakoby/якобы* w tekście prasowym, dotyczyć powinno wymiaru aksjologicznego sytuacji czy opisywanych zdarzeń. Implikowane przez tę partykulę znaczenie „Myślę, że ~ *P*” nie może być w tym względzie nazbyt pomocne, ponieważ wartość aksjologiczna *P* pozostaje nieznana. Odpowiedź na tak postawione pytanie wymagałaby rzecz jasna analizy wszystkich propozycji, do których odnosi się *jakoby/якобы*, i to z uwzględnieniem szerokiego kontekstu, co najmniej kontekstu społeczno-politycznego, a zapewne też kontekstu, w którym funkcjonuje dziennikarz i reprezentowana przezeń redakcja. Tego rodzaju analiza wykraczałaby poza ramy tego artykułu. Pobieżna analiza konkordancji z obu korpusów wskazuje jednak na znaczną przewagę wypowiedzi sugerujących negatywną ewaluację opisywanej sytuacji:

И тогда в тюремной камере он не торопясь продолжит работу над «программой спасения отечества», ради реализации которой якобы и решился на кровавый шаг.

Владимиру Путину жалобу на губернатора, который, по его словам, якобы ничего не делает для улучшения ситуации в Приморье.

Латвийская же сторона видит в решении суда признание того, что российские военнослужащие и их семьи якобы не подпадают под действие конвенции.

Международной федерации гимнастики о дисквалификациях якобы за применение допинга «Известия» сообщали подробно.

Onyszkiewicz zaprzeczył, jakoby współpraca wojskowa grupy osłabła.

Wczoraj Butler zaprzeczył, jakoby misja prowadziła działalność szpiegowską. – To bzdury, nie wiercie wszystkiemu, co przeczytacie.

Powtarzane aż do znudzenia jednostronne opinie, jakoby Polska nie miała żadnych szans choćby na [...].

Podsumowanie

W niniejszym szkicu skupiono się na problemie znaczników ewidencjalności w polskim i rosyjskim dyskursie dziennikarskim, a w szczególności na referujących partykułach epistemicznych *jakoby* oraz *якобы*. Wskazując na wciąż nierozstrzygniętą kwestię znaczenia tych partykuł przebadano dwa korpusy tekstów prasowych. Wyniki wskazują na występowanie znacznego obszaru wspólnego użycia tych partykuł, zarówno na poziomie składniowym, jak i semantycznym, i skłaniają do podjęcia szerszych badań nad aspektami retoryczno-dyskursywnymi użycia tych partykuł w dyskursie prasowym.

Literatura

- AIKHENVALD A., 2003: *Evidentiality in Typological Perspective*. In: *Studies in Evidentiality*. Eds. A. AIKHENVALD, R. DIXON. Amsterdam.
- AIKHENVALD A., 2004: *Evidentiality*. Oxford.
- AIKHENVALD A., 2006: *Evidentiality in Grammar*. In: *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Vol. 4. Ed. K. BROWN. Oxford, s. 320–325.
- ANDERSON L., 1986: *Evidentials, paths of change, and mental maps: typologically regular asymmetries*. In: *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Eds. W. CHAFE, J. NICHOLS. Norwood, s. 273–312.
- BEDNAREK M., 2006: *Epistemological positioning and evidentiality in English news discourse: A text-driven approach*. "Text & Talk", Vol. 26(6), s. 635–660.
- BOAS F., 1911: *Introduction to Handbook of American Indian Languages*. "Bulletin" 40, Part I, Bureau of American Ethnology, Washington, D.C., s. 1–83.
- BRALCZYK J., 1978: *O leksykalnych wyznacznikach prawdziwościowej oceny sądów*. Katowice.
- BYBEE J.L., 1985: *Morphology. A study of the relation between meaning and form*. „Typological Studies in Language”, Vol. 9.
- BYBEE J.L., HOPPER P., eds., 2001: *Frequency and the Emergence of Linguistic Structure*. Amsterdam.
- CHAFE W.L., 1986: *Evidentiality in English conversation and academic writing*. In: *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Eds. W.L. CHAFE, J. NICOLS. Norwood, NJ, s. 261–272.
- CHAFE W.L., NICHOLS J., eds., 1986: *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Norwood, NJ.
- CHIRIKBA V., 2003: *Evidential category and evidential strategy in Abkhaz*. In: *Studies in Evidentiality*. Eds. A. AIKHENVALD, R.M.W. DIXON. Amsterdam, s. 243–272.
- CHUN Soon-Ae, ZUBIN Da, 1990: *Experiential vs. agentive constructions in Korean narrative*. In: *Proceedings of the Sixteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, s. 81–93.
- CLARK C., 2010: *Evidence of evidentiality in the quality press 1993 and 2005*. "Corpora", Vol. 5, s. 139–160.
- DANIELEWICZOWA M., 2002: *Wiedza i niewiedza. Studium polskich czasowników epistemicznych*. Warszawa.

- DUGUID A., 2010: *Newspaper discourse informalisation: a diachronic comparison from keywords*. "Corpora", Vol. 5, s. 109–138.
- ENGLBRETSON R., ed., 2007: *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*. Amsterdam.
- FLOYD R., 1993: *The structure of Wanka Quechua evidential categories*. Unpublished PhD thesis. University of California, San Diego.
- FLOYD R., 1999: *The Structure of Evidential Categories in Wanka Quechua*. Dallas.
- FOX B., 2001: *Evidentiality: Authority, responsibility, and entitlement in English conversation*. "Journal of Linguistic Anthropology", Vol. 11(2), s. 167–192.
- FRIEDMAN V., 1986: *Evidentiality in the Balkans: Bulgarian, Macedonian, and Albanian*. In: *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Eds. W.L. CHAFE, J. NICHOLS. Norwood, NJ, s. 168–187.
- FRIEDMAN V., 2003: *Evidentiality in the Balkans with special attention to Macedonian and Albanian*. In: *Studies in Evidentiality*. Eds. A. AIKHENVALD, R.M.W. DIXON. Amsterdam, s. 189–218.
- GROCHOWSKI M., 1986: *Polskie partykuły. Składnia, semantyka, leksykografia*. W: „Prace Instytutu Języka Polskiego PAN”. Wrocław.
- GROCHOWSKI M., 2007: *Miejsce partykuł w systemie części mowy (na przykładzie języka polskiego)*. „Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności (Kraków)”, T. 71, s. 20–34.
- GROCHOWSKI M., KISIEL A., ŻABOWSKA M., 2014: *Słownik gniazdowy partykuł polskich*. Kraków.
- GURAJEK B., 2010: *Evidentiality in English and Polish* (Master's thesis). University of Edinburgh. http://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/1842/5313/1/Beata%20Gurajek%20thesis_full.pdf
- HANKS W., 2012: *Evidentiality in social interaction*. "Pragmatics and Society", Vol. 3(2), s. 169–180.
- HERITAGE J., 2012a: *Epistemics in action: Action formation and territories of knowledge*. "Research on Language and Social Interaction", Vol. 45(1), s. 1–29.
- HERITAGE J., 2012b: *The epistemic engine: Sequence organization and territories of knowledge*. "Research on Language and Social Interaction", Vol. 45(1), s. 30–52.
- HILL J., IRVINE J., eds., 1992: *Responsibility and Evidence in Oral Discourse*. Cambridge.
- MUSHIN I., 2013: *First Published*. September 4, Research Article.
- JACOBSEN W.H., 1986: *The heterogeneity of evidentials in Makah*. In: *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Eds. W.L. CHAFE, J. NICHOLS. Norwood, s. 3–28.
- JAKOBSON R., [1957] 1990: *Shifters and verbal categories*. In: *On language*. Cambridge, MA, s. 386–392.
- JAKOBSON R., [1957] 1971: *Shifters, verbal categories and the Russian verb*. In: *Selected Writings*. Vol. 2. The Hague, s. 130–147.
- JOSEPH B.D., 2003: *Evidentials: Summation, questions, prospects*. In: *Studies in Evidentiality*. Eds. A. AIKHENVALD, R.M.W. DIXON. Amsterdam, s. 307–327.
- KAMIO A., 1998: *Territory of Information*. Amsterdam.
- KATELHON P., 2001: *Evidentiality in scientific texts*. "Linguistic Insights – Studies in Language and Communication", Vol. 1, s. 341–357.
- MCLENDON S., 2003: *Evidentiality in Eastern Pomo with a comparative survey of the category in other Pomoan languages*. In: *Studies in Evidentiality*. Eds. A. AIKHENVALD, R.M.W. DIXON. Amsterdam, s. 101–131.
- MICHAEL L., 2012: *Nanti self-quotation: Implications for the pragmatics of reported speech and evidentiality*. "Pragmatics and Society", Vol. 3(2), s. 321–357.
- MUSHIN I., 1997: *Maintaining epistemological stance: Direct speech and evidentiality in Macedonian*. "Chicago Linguistics Society", Vol. 33, s. 287–300.

- MUSHIN I., 2001: *Evidentiality and Epistemological Stance: Narrative Retelling*. Amsterdam.
- MUSHIN I., 2005: *Narrative functions of clause linkage in Garrwa: A perspective analysis*. "Studies in Language", Vol. 29(1), s. 1–33.
- MUSHIN I., 2012: *Watching for witness: Evidential strategies and epistemic authority in Garrwa conversation*. "Pragmatics and Society", Vol. 3(2), s. 270–293.
- MYHILL J., HIBIYA J., 1988: *The discourse function of clause chaining*. In: *Clause Combining in Grammar and Discourse*. Eds. J. HAIMAN, S.A. THOMPSON. Amsterdam, s. 361–398.
- NIKETIĆ P., 2016: *Evidentiality in english and serbian quality daily press*. "Facta Universitatis Series: Linguistics and Literature", Vol. 14, No 1, s. 41–61.
- NUCKOLLS J.B., 2008: *Deictic selves and others in Pastaza Quichua evidential usage*. "Anthropological Linguistics", Vol. 50(1), s. 67–89.
- NUCKOLLS J.B., 2012: *From quotative other to quotative self: Evidential usage in Pastaza Quichua*. "Pragmatics and Society", Vol. 3(2), s. 226–242.
- PALMER F., 1986: *Mood and Modality*. Cambridge.
- PRECHT K., 2003: *Stance moods in spoken English: Attitude, emotion and evidentiality in British and American conversation*. "Text", Vol. 23(2), s. 239–257.
- SCHLICHTER A., 1986: *The origin and deictic nature of Wintu evidential*. In: *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Eds. W.L. CHAFE, J. NICHOLS. Norwood, NJ, s. 46–59.
- SIDNELL J., 2012: *Who knows best? Evidentiality and epistemic asymmetry in conversation*. "Pragmatics and Society", Vol. 3(2), s. 294–320.
- STĘPIEŃ M., 2008: *O wzajemnym przenikaniu się ewidencjalności i modalności (na przykładzie wybranych polskich czasowników i wyrażen funkcyjnych*. W: *Lexikalische Evidenzialitätsmarker im Slavischen*. Hrsg. B. WIEMER, V.A. PLUNGJAN. „Wiener Slavistischer Almanach“, Sonderband 72, s. 313–333.
- STĘPIEŃ M., 2010a: *Mówienie i prawda. O czasownikowych wykładnikach wiedzy niezweryfikowanej przez mówiącego*. Warszawa.
- STĘPIEŃ M., 2010b: *Zniewolone partykuły. Wyrażenia funkcyjne jako narzędzia w semantyce składnikowej*. „Linguistica Copernica”, nr 2(4) [Uniwersytet Warszawski Instytut Polonistyki Stosowanej].
- THOMPSON G., HUNSTON S., 2000: *Evaluation: An introduction*. In: *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Eds. S. HUNSTON, G. THOMPSON. Oxford, s. 1–26.
- TOURNADRE N., LAPOLLA R.J., 2014: *Towards a new approach to evidentiality: Issues and directions for research*. "Linguistics of the Tibeto-Burman Area", Vol. 37(2), s. 240–263.
- TRAVIS C., 2006: *Dizque: A Colombian evidential strategy*. "Linguistics", Vol. 44(6), s. 1269–1297.
- WEBER D.J., 1986: *Information perspective, profile, and patterns in Quechua*. In: *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Eds. W.L. CHAFE, J. NICHOLS. Norwood, NJ, s. 137–158.
- WIEMER B., 2005: *Conceptual affinities and diachronic relationships between epistemic, inferential and quotative functions (preliminary observations on lexical markers in Russian, Polish and Lithuanian)*. In: *Modality in Slavonic languages. New perspectives*. Eds. B. HANSEN, P. KARLÍK. München, s. 107–131.
- WIEMER B., 2006: *Particles, parentheticals, conjunctions and prepositions as evidentiality markers in contemporary Polish (A first exploratory study)*. "Studies in Polish Linguistics", Vol. 3, s. 5–67.
- WIEMER B., 2010: *Hearsay in European languages: toward an integrative account of grammatical and lexical marking*. In: *Linguistic Realization of Evidentiality in European Languages*. Eds. G. DIEWALD, E. SMIRNOVA. Berlin.
- WIERZBICKA A., 1969: *Dociekania semantyczne*. Wrocław.

- WIERZBIŃSKA A., 1971: *Metatekst w tekście*. W: *O spójności tekstu*. Red. M.R. MAYENOWA. Wrocław, s. 105–121.
- WILKINS D., 1986: *Particle/clitics for criticism and complaint in Mparntwe Arrernte*. "Journal of Pragmatics", Vol. 10, s. 575–596.
- WILLET T., 1988: *A cross-linguistic survey of the grammaticalization of evidentiality*. "Studies in Language", Vol. 12(1), s. 51–97.
- ŻABOWSKA M., 2006: *Zróźnicowanie semantyczne partykuł epistemicznych*. „LingVaria”, nr 1, s. 203–213.
- ŻABOWSKA M., 2008: *Polskie wyrażenia ewidencjalne a partykuły epistemiczne*. „Wiener Slavistischer Almanach”, Sonderband 72, s. 377–393.
- ИВАНОВА Ж., 2011: *О маркерах пересказываемости в русском и болгарском языках*. Материалы первого Международного симпозиума „Русское слово на Балканах“ Шумен 2010. – Шумен: Фабер, s. 53–61.
- КАДЫРОВА БАСИРОВНА Л., 2013: *Выражение косвенной пересказываемости глаголами английского и татарского языков*. Казань.
- ЛЕВОНТИНА И.Б., 2010: *Пересказываемость в русском языке*. Москва.

Александра Кравучка

Jakoby/Якобы в журналистском дискурсе

Резюме

Настоящая статья затрагивает проблему анализа частицы *jakoby* (рус. *якобы*) в польском и русском газетном дискурсе. В поле зрения попали корпуса – русского и польского языков, которые охватывают вопросы как синтаксические, так и семантические, в том числе и качественную оценку содержания в рассматриваемых языках, охватывающую частицу *якобы*. Существенным в настоящей области исследований следует признать и эвиденциальность. Эту категорию лингвисты выдвинули еще в 1911 году, но название свое получила лишь в 1957 году благодаря Р. Якобсону. Языковые средства эвиденциальности в русском и польском языках имеют лексический характер. Проведенный анализ собранного нами материала показал, что польская частица *jakoby* выступает с частотой 1/10 000 слов, в то время как русская *якобы* – 1/71 000 слов. Это указывает на более частое применение этой частицы в российской прессе. Среди более часто встречающихся в польском тезаурусе коллокаций *jakoby* следует обратить внимание на глагольные коллокации. К этой группе следует причислить: *sugerować, twierdzić, stwierdzić, zaprzeczyć, zaprzeczać, kwestionować, donieść*. В русском языке синтаксические конструкции *глагол + якобы* встречаются сравнительно реже. В польском тезаурусе, в отличие от русского, встречается существительное *prawda*, но исключительно в негативных конструкциях. Результаты указывают на заметную область совместного употребления частицы *jakoby/якобы* как на синтаксическом уровне, так и на семантическом.

Ключевые слова: газетный дискурс, частица *jakoby*, эвиденциальность, эпистемические частицы

Aleksandra Krawuczka

Jakob/якобы in the press discourse

S u m m a r y

This article deals with the problem of hearsay evidentiality based on rumors and expressed in Polish and Russian by means of *jakoby* and *якобы*. For the purposes of this analysis, two language corpora were used: the National Corpus of the Polish Language (NKJP) and the NEWS-RU corpus. As a result of the analysis, there were identified the frequency of both lexemes was determined and their typical left and right collocations. It was also found that most often these particles introduce propositions whose axiological value is negative. The analysis demonstrates also that the use of the lexemes in Polish and Russian is much similar.

Key words: evidentiality, hearsay, press, *jakoby*, *якобы*